

መጽሐፍ ቅዱስና የትርጓሜ መርሆች

ከምኒልክ አስፋው

ይህ ክፍል በቀጥታ የተወሰደው ምኒልክ አስፋው “ክርስቲያናዊ ሥነ ምግባር ርእሰ ጉዳዮችና ተግዳሮቶች” በሚል ርእስ ካዘጋጀው መጽሐፍ ነው

ከብዙ ጊዜ ጀምሮ ሲጠየቅ የነበረና ከዚህ ርእሰ ጉዳይ ጋር የሚዛመድ አንድ ጥያቄ አለ። ይኸውም ሥነ ምግባራዊ መርሆችን መቅረጽ እንችላለን ወይ? ብዙ ከመሄዳችን በፊት ገና ከጠየቁ መልሳችን ከቶ አይቻልም ነው። ምክንያቱም ፈጣሪና ፍጡር ወይም አምላክና ሰው ባሉበት ዓለም ውስጥ ምግባራዊ ደንቦች "ራስ ገዝ" ወይም "ሰው ሠራሽ" ሊሆኑ አይችሉም። በራሳቸው የሚኖሩ ወይም በሰው የሚቀመሩ ምግባራዊ ደንቦች የሉም። በአንድ የተወሰነ ኅብረተሰብም የሚደነገጉ አይደሉም። ምግባራዊ ደንቦች አምላክ ገዝ ወይም አምላክ ሠራሽ ናቸው¹። ከሰው በፊት ለሰው የሚበጀውን ነገር የተናገረው እግዚአብሔር ነውና (ዘፍ 2፡16-17)። በመሆኑም የእግዚአብሔር ሕግ ከሰው ሕግ በላይ ነው። ለሰው ሕግ መሠረቱም ሆነ መርሁ የእግዚአብሔር ሕግ ነው። እግዚአብሔር በሲና ተራራ ላይ ለእስራኤል ሕዝብ ሕጉን ሲሰጥ፣ እግዚአብሔር ከሕዝቡ ጋር ኪዳን ተጋባ፤ በዚህም እስራኤልም ብሔራዊ ሕይወትዋን በእግዚአብሔር ምግባራዊ ሕግ ለመምራት ውል አደረገች። ወደ አዲስ ኪዳን ስንመጣ ደግሞ ኢየሱስ የአዲሱ መሲሐዊ ኅብረተሰብ ማለትም የቤተ ክርስቲያን ሕግ ሰጪ ሆኖ እናገኘዋለን። ስለዚህ መሲሐዊቷ ኅብረተሰብ መኖር ያለበት ክርስቶስ እንደኖረው ነው።

1. ክርስቲያናዊ ሥነ ምግባርና መጽሐፍ ቅዱስ

እግዚአብሔር ሰውን "በመልኩና በአምሳሉ" ከፈጠረ በኋላ፣ እንዳሻው እንዲኖር አልተወደውም። ይልቁንም በየጊዜው ለሕይወቱ መመሪያ ይሰጠው ነበር። ከአዳም ጀምሮ በክርስቶስ የመጨረሻውን የሕይወት መርሕ/ዘይቤ እስከ ሰጠን ጊዜ ድረስ በየዘመኑ የሰው ልጆች እምነታቸውን፣ ሕይወታቸውንና እርምጃቸውን የሚቀርጹበት መርሕ/ሕግ ይሰጣቸው ነበር። እነዚህ መርሆች/ሕጎች ደግሞ በየጊዜው እየተጻፉ ለተከታዮቹ ትውልድ እንዲተላለፉ ተደርጓል። አሁን በጥቂቱ ለመወያየት የምንፈልገው፣ ይህ በየጊዜው እየተጻፈ ለመጪው ትውልድ የተላለፈው ቃል (በመደ በኛው አጠራር መገለጥ) ምግባራዊ ደንቦችን በተመለከተ የሚያበረክተው አስተዋጽኦ ምንድን ነው? የሚለውን ይሆናል።

ክርስቲያናዊ ሥነ ምግባርን ለመወሰን መጽሐፍ ቅዱስ ትልቅ አስተዋጽኦ አለው። ሥነ ምግባር፣ መልካሙ የቱ ነው? ትክክሉ የቱ ነው? ባንጻሩም እኩዩ የቱ ነው? ሐሰቱስ /ስሕተቱስ/ የቱ ነው? ሊሟሉት ጥያቄዎች መልስ የሚፈልግ የነገረ መለኮት ዘርፍ ነው። እንግዲህ ሥነ ምግባር፣ ለእነዚህ ጥያቄዎች የተሰጡትን አማራጭ አመለካከቶች ይመዝናል፤ ምግባራዊ ዕውቀቶች የምናገኝበትን መንገድ ይተልማል፤ ለምን መልካም ባሕርያትን መላበስ እንደላብን ጥያቄ ይጠይቃል። ታዲያ ይህን በሚያደርግበት ጊዜ

¹ Arthur F. Holmes, *Ethics: Approaching Moral Decisions* (Downers Grove: Inter Varsity Press, 1984), 102.

መልስ ፍለጋ የሚሄደው ወደ ሰዎች አይደለም፤ ወደ እግዚአብሔር እንጂ! ክርስቲያናዊ ሥነ ምግባር መርሆችን በሙሉ የሚቀዳው ከመጽሐፍ ቅዱስ ነው። ምክንያቱም ሌሎች ምንጮች ውሃውን ሊያጨቀዩት ይችላሉ። ሥነ ምግባራዊ ደንቦችን በምንቀርጽበት ጊዜ መጽሐፍ ቅዱስ ቁልፍ ሚና አለው።

አንደኛው ምግባራዊ ደንቦች ነገረ መለኮታዊ መሠረት እንዲኖራቸው ያደርጋል²። የተጠራነው በእግዚአብሔር መንገድ እንድንጓዝ ነው፤ ፈቃዱን እየለየን እንድንኖር ነው። እርሱ ፈጣሪ ከሆነ፤ (ዘፍ 1፡27-30) ሕግ ሰጭም እርሱ ነው (2፡15-17)፤ ወደ ህልውና የመጣነው በእርሱ ከሆነ፤ መርሕ የሚሰጠንም እርሱ ነው (ማቴ 5፡17-20፤ ዮሐ 15፡12-17፤ 1ዮሐ 2፡1-6)። እንዴት መኖርና እንዴት ማሰብ እንዳለብን ሊነግረን መብት አለውና።

ሁለተኛው እግዚአብሔር ለሥነ ፍጥረቱ ያለውን ዐላማ እንድንገነዘብ ያደርጋል³። ይህ ዓለም ሥርዐት የለሽ ሆኖ እንዲኖር የተፈጠረ ዓለም አይደለም። በዚህ ዓለም ውስጥ ሥርዐት አልበኛነት ስፍራ የሌለው፤ ዓለሙ የእግዚአብሔር ዓለም በመሆኑ ነው። ምክንያቱም ሰዎች በመልኩና በአምሳሉ እግዚአብሔር ለሚፈልገው ዐላማ ተፈጥረዋል። ክርስቶስ ኢየሱስም አሁን እየመለሰን ያለው ወደዚህ አስቀድሞ ወደ ተፈጠርንበት ዐላማ ነው (ዕብ 2፡6-15)። የሰው ልጆች በጎጠኦች በወደቁ ጊዜ የተፈጠሩበትን ዐላማ ስተዋል። በእግዚአብሔር ጸጋ የጽድቅ ሕይወትን መኖር ስንጀምር፤ ወደ ተፈጠርንበት ዐላማ እየተመለስን ነው።

ሦስተኛው ፍትሕና ፍቅር የእግዚአብሔር ዐይነተኛ ባሕርያት እንደ ሆኑ ሁሉ የእኛም መለያና መርሕ እንዲሆኑ ያስተምረናል⁴። እግዚአብሔር ከእርሱ እንድንወርስ ከሚፈልጋቸው ባሕርያት መካከል ፍትሕና ፍቅር ዋናዎቹ ናቸው፤ እግዚአብሔር ውስጣዊ እኛነታችን ማለትም እኛን እኛ የሚያሰኘን ነገር በእነዚህ ሁለት ባሕርያት እንዲቀረጽ ይፈልጋል። ምክንያቱም ማንኛውም ግብር (ሰናይም ሆነ ጽድቅም) የሚመነጨው ከእነዚህ ነገሮች ነው። እግዚአብሔር በእነዚህ መልካም ባሕርያት እንድናድግ የሚሻው፤ የእርሱን መልክ በትክክል የሚያንጸባርቁት እነዚህ ባሕርያት በመሆናቸው ነው (በድኅነት ታሪኩ እንዳየነው)። መልካሙና ሰናዩ ባአንጸሩም መጥፎውና እኩዩ የቱ እንደሆነ ማወቅ እምብዛም ላይረዳን ይችላል። ውስጣዊ እኛነታችን ግን በትክክል ተለይተን እንድንታወቅ ያደርገናል። ድንገት ተነሥተን ዕብሪተኞችና እኩዮች አንሆንም። ውስጣዊ እኛነታችን በፍትሕና በፍቅር የተገራ ከሆነ፤ በማንኛውም ነገር ታማኞችና ጎሳፊነት የሚሰማን ሰዎች እንሆናለን። በሌላ አነጋገር ማንም ሰው ስለ እኛ በእርግጠኛነት እርሱ እኮ እንዲህ ዐይነት ሰው ነው ብሎ መናገር ይችላል። ጳውሎስ ውስጣዊ እኛነታችን ሊገራ የሚገባው በምን እንደ ሆነ በገላ 5፡22-23 ላይ ገልጾአል። እነርሱም ፍቅር፣ ደስታ፣ ሰላም፣ ትዕግሥት፣ ቸርነት፣ በጎነት፣ እምነት፣ የውሃት፣ ራስን መግዛት ናቸው። በአንጻሩም በዚህ መጽሐፍና ምዕራፍ ውስጥ (ቀጥጥር 19-21) የእነዚህን ባሕርያት ተቃራኒ ዘርዘሯል።

² ዝኒ ከማሁ፣ ገጽ 14 እንዲሁም ገጽ 69-78።
³ ዝኒ ከማሁ፣ ገጽ 14 እንዲሁም ገጽ 49-56።
⁴ ዝኒ ከማሁ፣ ገጽ 14 እንዲሁም ገጽ 115-123።

አራተኛው የእግዚአብሔርን ምግባራዊ ሕግ ያስታውቀናል⁵። እግዚአብሔር በሕዝቡ ሕይወት ማየት የሚፈልጋቸውን፣ ባንጻሩም የሚጠላቸውን ነገሮች በግልጽ አስታውቋል። ለዚህ ጥሩ ምሳሌ የሚሆኑን ዐሠርቱ ትእዛዛት ናቸው (ዘፀ 20፥3-17)። እግዚአብሔር በአምሳሉ የፈጠራቸው ሰዎች እርሱን እንዲመስሉ፣ እርሱን እርሱን እንዲሸቱና የእርሱን ባሕርይ/መልክ እንዲያንጸባርቁ ይሻል። እግዚአብሔርን እጅግ የሚያስቁጣው "የመልኩ መለወጥ" ማለትም በመጥፎ ነገር መመስል ነው (ሮሜ 1፥18-32)። እግዚአብሔር በመልኩ ሲፈጥረን መልኩን አትሞብናል። ሥነ ፍጥረት ለእግዚአብሔር ምግባራዊ ሕግ ምስክር ነው። እርግጥ ነው ኅሊናችን ዘወትር በእግዚአብሔር ጸጋና መንፈስ መለወጥና መታደስ አለበት። አለበለዚያ ተላልፈን ከተሰጠንበት እስራት ነጻ ለመውጣት አንችልም።

አምስተኛው እንዴት መኖር እንዳለብን ምሳሌ ያኖርልናል⁶። እግዚአብሔር አንድ ልጁን ኢየሱስ ክርስቶስን ወደዚህ ምድር የላከው አንድም ከጎጢአታችን እንዲቤዠን፣ አንድም ደርሞ ለሕይወታችን ምሳሌ እንዲሆን ነው። ሌሎች የሕይወት ዘይቤዎች በሙሉ ምሳሌ ሊሆኑን አይችሉም። ምክንያቱም የሕይወት ግቢም ሆነ ትርጉሟ ክርስቶስ ኢየሱስ ነው። መታደስን ያገኘው በእርሱ ከሆነ፣ በተለወጠ ሕይወት ለመኖር አርአያም የሚሆንን እርሱው ነው።

ለምናምነውና ለምንኖረው ሕይወት ሁሉ መጽሐፍ ቅዱስ የመጨረሻው ትልቁ መለኪያችን ከሆነ፣ ይህን መጽሐፍ አንብቦ በትክክል የምንረዳውና የምንተረጎመው እንዴት ነው? ወደሚለው ጥያቄ እናልፋለን።

2. ክርስቲያናዊ ሥነ ምግባርና የትርጓሜ መርሆች

ሥነ ምግባራዊ ርእሰ ጉዳዮችን አንሥተን ስንነጋገር፣ ፈጥኖ ወደ ኅሊናችን የሚመጣ አንድ ጥያቄ አለ። ምናልባት ጥያቄውን ልብ ልንለውም ልብ ላንለውም እንችላለን። በእኛ እምነት ግን ጥያቄው ወሳኝ ጥያቄ ነው። ይኸውም በልዩ ልዩ ሐዋርያት የተጻፉትን የአዲስ ኪዳን ምንባቦች የምንተረጎመው/የምንፈታው እንዴት ነው? የሚለው ነው⁷። ይህ ደግሞ የትርጓሜ ጥያቄ ነው። አዲስ ኪዳን ከተጻፈ ወደ 2000 ዓመት ይሆነዋል። ታዲያ ይህ ጥንታዊ መጽሐፍ ዛሬም ድረስ ለኛ የሚሆን መልእክት ካለው፣ መልእክቱን በቅጡ ለመረዳት ምን "የትርጓሜ ስልት" መከተል አለብን? ይህ መጽሐፍ ለምንለው ነገር ሁሉ (ለእምነታችን ማለት ነው) እንዲሁም ለምንኖረው ሕይወት ሁሉ (ለምግባራችን ማለት ነው) ሥልጣናዊ ቃልና ፍጹማዊ መርሕ ነው ስንል ምን ማለታችን ነው? ሥልጣናዊነቱን በከፊል ነው? ወይስ በሙሉ? እነዚህ ጥያቄዎች ጥንቃቄ የተሞላበት መልስ ስለሚሹ ነገሩን በእርጋታ ለማየት እንመሞክራለን።

⁵ ዝኒ ከማሁ፣ ገጽ 14 እንዲሁም ገጽ 57-67።
⁶ ዝኒ ከማሁ፣ ገጽ 14፣ እንዲሁም Richard B. Hays, *The Moral Vision of the New Testament : A Contemporary Introduction to the New Testament Ethics* (New York: Harpercollins Publishers, 1996).
⁷ ሥነ ምግባራዊያን (የሥነ ምግባር ሊቃውንት) ምንም ነገር ከማድረጋቸው ማለትም ወደ ትንተናው ከማረጋቸው በፊት ለዚህ ጥያቄ መልስ ለመስጠት ይሞክራሉ።

2.1. ሥልጣናዊ ምንጮች

እዚህ ላይ አንድ ነገር መታወቅ ያለበት ይመስለናል። ይኸውም እምነታችንም ሆነ ምግባራችን መመራት ያለበት ፍጹማዊ መርሕ/ሥልጣናዊ ቃል በሆነው በመጽሐፍ ቅዱስ ነው የሚል ጽኑ አቋም ቢኖረንም፤ አቋማችን ግን ከመቅደሙ ልባዊ የጸዳ ሊሆን አይችልም። እርግጥ ነው እንደ ተሐድሷውያኑ ሁሉ መፈክራችን "ሶላ ስክሪፕቱራ" (ቅዱሳት መጻሕፍት ብቻ) ነው። ይሁንና የትርጓሜ ስልታችን የሚከናወነው በወና አንጉል (ዓለም) ውስጥ አይደለም። መጽሐፍ ቅዱስን ማለትም ፍጹሙን መርሕ ስናነብ የየራሳችን ዕይታ አለን። ይህን ግን ልብ አንለውም። በመሆኑም መጽሐፍ ቅዱሳችንን ለመፍታት ስንነሣ፤ በቅዱሳት መጻሕፍትና በሌሎች ሥልጣናዊ ምንጮች መካከል ያለውን ልዩነትና ዝምድና በግልጽ መወሰን አለብን⁸። ሌሎቹ ሥልጣናዊ ምንጮች የቤተ ክርስቲያን ወግ ወይም ትውፊት፣ አመክንዮና ተሞክሮ ናቸው።

ሥነ ምግባራዊ ደንቦች ሲረቀቁ ወይም ድንበሮች ሲካለሉ ነገሩ የሚታየው ከአንድ አቅጣጫ ብቻ አይደለም። ከፍ ሲል እንደ ተመለከትነው ቢያንስ አራት አቅጣጫዎቻ አሉ፤ (1) መጽሐፍ ቅዱስ (2) የቤተ ክርስቲያን ወግ ወይም ትውፊት (3) አመክንዮ እና (4) ተሞክሮ። ይህ ምን ማለት እንደ ሆነ ጥቂት እንወያይ።

መጽሐፍ ቅዱስ፤ ስለ አንድ ማንኛውም ምግባራዊ ጥያቄ ስንወያይ፤ መልሱን መፈለግ ያለብን በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ነው። ምግባራዊ ደንቦችን፣ መርሆችን፣ ሕጎችን ስንቀርጽ መነሻችን ቅዱሳት መጻሕፍት መሆን አለባቸው። በሌላ አነጋገር ለመቅዳት መውረድ ያለብን ወደ አንዱ ምንጭ ነው - ወደ መጽሐፍ ቅዱስ። ምግባራዊ ጥያቄዎች መመለስም ሆነ መመርመር ያለባቸው ከጌታ ቃል አንጻር ነው። ምክንያቱም ልናምነውም ሆነ ልንኖረው የሚገባንን ነገር ለመናገር መብት ያለው እርሱ ብቻ ነው። እኛ በቀመርነው መርሕ እርሱን ደስ ልናሰኘው አንችልም። ደግሞም እኛ የምንቀምረው መርሕ ከእርሱ ምግባራዊ ደረጃ ጋር ሊደራረስ አይችልም። በመሆኑም ለሕይወታቸው ምሳሌና መርሕ የሚሆናቸውን ነገር ለመፈለግ መሄድ ያለባቸው ወደ መጽሐፍ ቅዱስ ነው⁹። እግዚአብሔር ለሕዝቡ የተናገረውን ሐሳብ የምናገኘው በዚህ መጽሐፍ ውስጥ ቢሆንም ሌሎች ምንጮች የዚህን ያህል አይጠቅሙንም ማለት አይደለም። በመሆኑም ክርስቲያናዊ ሥነ ምግባር እውነት፣ መልካምና እኩይ የሆነውን ነገር የሚመዝነው በቅዱሳት መጻሕፍት ነው¹⁰።

የቤተ ክርስቲያን ወግ/ትውፊት፤ በዚህ አገባቡ ወግ ስንል የትኛውንም ወግ እንዳልሆነ ግልጽ ነው። ከአንዲት ቀዬ አንሥቶ እስከ አገር ድረስ በየደረጃው አያሌ ወጎች አሉ። በዚህ ስፍራ ለመጥቀስ የፈለግነው ይህን አይደለም። ቤተ ክርስቲያን ባለፈችባቸው ጎዳናዎች ብዙ ነገር አይታለች። ለገጠማት ነገሮችም ብዙ መልስ ሰጥታለች። አምልኮን

⁸ Richard B. Hays, *The Moral Vision of the New Testament: A Contemporary Introduction to the New Testament Ethics* (New York: Harpercollins Publishers, 1996), 210.
⁹ Stanley J. Grenz, *The Moral Quest: Foundations of Christian Ethics* (Downers Grove: InterVarsity Press, 1997), 96.
¹⁰ Kevin J. Vanhoozer, *First Theology: God, Scripture and Hermeneutics* (Downers Grove: InterVarsity Press, 1997), 160.

(ጥምቀትንና የጌታን ራት ጨምሮ)፣ አገልግሎትን፣ አስተም ህሮን፣ ወዘተ በተመለከተ ብዙ ውይይቶች ተደርገዋል። በእነዚህና በሌሎችም ጉዳዮች ላይ ግለ ሰዎችም ብዙ አስተምረዋል፤ ጽፈዋልም። የአንዳንዶቹ ጽሑፍ እንዲያውም እስከ ዛሬ ድረስ ጽኑ ስፍራ ይዞ ይገኛል (ለምሳሌ የአውግስጢኖስ፣ የአኩዊናስ፣ የሉተር፣ የካልቪን፣ የዌስሊ)። የተወሰኑ ቤተ እምነቶችና ባህላዊ ቡድኖችም በሂደቱ ውስጥ ያበረከቱት አስተዋጽኦ ይኖራል። በእኛ ዘመን የተነሡ ምግባራዊ ጥያቄዎች በእነርሱም ዘመን ተነሥተው መልስ ተሰጥቶባቸዋል። የተሰጡት መልሶች የሚናቁ ባይሆኑም፣ በክርስቲያናዊ ነገረ መለኮት ውስጥ ግን የቤተ ክርስቲያን ወግ የማይገረሰስና የማይሻር ደንብ ተደርጎ መቆጠር የለበትም¹¹። ጌታ እንዲህ ሲል አስጠንቅቋልና፣ "...የራሳችሁን ወግና ሥርዐት ለመጠበቅ ስትሉ የእግዚአብሔርን ቃል ትሸራላችሁ" (ማር 7፡13፣ ሕያው ቃል)።

ይህን ስንል ግን ትውፊትን ለማጣጣልና ሚናውንም ለማንኩዋሰስ አንሻም። እኛ አበክረን ለማስገንዘብ የምንፈልገው መጽሐፍ ቅዱስ የእግዚአብሔር መገለጥ እንደ ሆነና ምንጩም እርሱ እንደ ሆነ ነው። ቤተ ክርስቲያን የመገለጡ ተቀባይ ናት። እምነትም ሆነ ሕይወት መለካት ያለበት በትውፊት ሳይሆን በመጽሐፍ ቅዱስ ነው የሚባለው በዚህ ምክንያት ነው። መንበረ ሥልጣኑ መጽሐፍ ቅዱስ እንጂ ቤተ ክርስቲያን አይደለችም። የሥልጣኑ ሰንሰለታዊ ትስስር እግዚአብሔር ⇒ ሕዝቡ ⇒ ትውፊት ⇒ መጽሐፍ ቅዱስ ሳይሆን፣ እግዚአብሔር ⇒ መገለጡ ⇒ መጽሐፍ ቅዱስ ⇒ ቤተ ክርስቲያን ነው¹²። መጽሐፍ ቅዱስ በቤተ ክርስቲያን እጅ ውስጥ እንጂ ሥልጣን ሥር አይደለም። ደግሞም ቤተ ክርስቲያን መጽሐፍ ቅዱስን የምትተረጉመው በመንፈስ ቅዱስ በመመራት/እየተመራች ነው። ቤተ ክርስቲያን መንፈስ ቅዱስ የሚሰጣትን ትቀበላለች። በሌላ በኩል ደግሞ መጽሐፍ ቅዱስንና ትውፊትን እንደ ዛፍ ሥርና እንደ ቅርንጫፍ ልናነጻጽራቸው እንችላለን። ቅርንጫፎች ሁሉ ቀጥ ያሉና ጽኑ አይደሉም። ይሁንና ለህልውናቸው ሁልጊዜ የሚመኩት ከሥሩ በሚያገኙት ምግብ ነው። አንዳንድ ትውፊቶች አርቲ ቡርቲና ምናልባትም አደገኛ ሊሆኑ ይችላሉ። ይህ ማለት ግን ትውፊቶች ሁሉ ከንቱ ናቸው ማለት አይደለም¹³።

አመክንዮ፣ አመክንዮ ስንል መላለምን ወይም ይህን የምናየውን ግዙፍ ዓለም ለመረዳት ሥርዐታዊ ፍልስፍናና ሳይንሳዊ ምርመራ እንደሚያስፈልግ ሁሉ የመጽሐፍ ቅዱስንም ምክንያቱን ለመመዘን አመክንዮ ያስፈልጋል የሚለውን የዘመን አብርሃት አስተሳሰብ ነው። ለሌሎች የምናስተለልፈው እኛ የተረዳነውንና የደረስንበትን ነገር ነው። ከ17ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ወዲህ አመክንዮ ብዙ ዝና አግኝቷል። ይሁንና አመክንዮ ራሱ ከመቅደመ ልባዌ የጸዳ አይደለም። እያንዳንዱ ሰው ተወልዶ ያደገበት የየራሱ ቀዬ (ባህል፣ ወግ፣ ትምህርት፣ ፍልስፍና፣ አኗኗር) አለው። በመሆኑም ማንኛውም ሰው ከቀዬው ተጽዕኖ ማለትም ከመቅደመ ልባዌ ነጻ አይደለም። እርግጥ የተጽዕኖው መጠን እንደየ ሰው ንቃት ሊለያይ ይችላል። መጽሐፍ ቅዱስ በርካታ ታላላቅ ሐሳቦች አሉት። ሐሳቡን በትክክል ለመጨበጥ አመክንዮ አስፈላጊ ቢሆንም፣ ወሳኝ ግን አይደለም። ምክንያቱም በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ በቀላሉ ለመረዳት የሚያስቸግሩ ሐሳቦች አሉ። በዚህ ጊዜ ምን ልናደርግ ነው? ከአመክንዮ ጋር

¹¹ ዝኒ ከማሁ፣ ገጽ 210።
¹² Donald G. Bloesch, *Holy Scripture: Revelation, Inspiration, and Interpretation* (Downers Grove: InterVarsity Press, 1994), 146.
¹³ ዝኒ ከማሁ፣ ገጽ 147-148።

የማይገጥሙ ሐሳቦች ቢያፋጥሙን ምን ልንሆን ነው? ቃሉን ሸረን አመክንዮን ልንሾም ነው? መቼም ይህን ሁሉ ስንል አንድ መሠረታዊ ነገር ረስተን አይደለም። እግዚአብሔር ምክኑያዊ ማለትም ኅሊናዊ አምላክ እንደ ሆነ ሁሉ፣ በእርሱም አምሳል የተፈጠሩ ሰዎች ምክኑያዊያንና ኅሊናዊያን ናቸው። እግዚአብሔር ራሱን የገለጠበት መንገድ ራሱ ኅሊናዊነትን የሚደመስስ አይደለም። ይልቁንም ኅሊናዊው አምላክ የሰጠን መገለጥ ኅሊናዊ ሰውን ይሻል። ኅሊናዊው አምላክ "ሐሳቡን አካፈለን"¹⁴፣ ማለትም መገለጡን ሰጠን። ይህ መገለጥ ደግሞ የእውነት ሁሉ ምንጭ ነው። ይህን መገለጥ ለመረዳት ኅሊና ወሳኝ ነው። ይኸውም አመክንዮ ያልነው ነገር የእግዚአብሔርን "ታሪክ ድኅነት" ለመረዳትና ምላሽ ለመስጠት እጅግ ያስፈልጋል¹⁵።

ተመክሮ፣ ተመክሮ ስንል የግለ ሰዎችን ብቻ ሳይሆን የኅብረተ ሰቡንም ተመክሮ እያሰብን ነው። ሰዎች በዚህ ምድር ሲኖሩ የሚያካብቱት በርካታ ልምድ ይኖራቸዋል። በተለይ በመንፈሳዊው ዓለም ይህ ትልቅ ስፍራ አለው። ሰዎች በግል የሚያገኙቸው አብርሃቶች በኅብረተሰቡ ዘንድ ተቀባይነት እስካገኙ ድረስ ቅዱሳት መጻሕፍትን ለመፍታት መርሕ ተደርገው የሚወስዱበት ጊዜ አለ። እዚህ ላይ ብዙ ጊዜ ምሳሌ ተደርጎ የሚጠቀሰው ማርቲን ሉተር ነው። ሉተር በቅዱሳት መጻሕፍት ውስጥ የጸጋንና የይቅርታን ምስጢር በተለየ መንገድ ተረዳ፣ ይህ ግላዊ ተመክሮ ትልቅ ለሆነ ነገር መለኮታዊ እሴት (ጽድቅ በእምነት) ለሚለው መሠረት ሆነ። ግላዊ ተመክሮ የምንባቡን ትርጉም/ፍቺ ከመግለጡም በላይ የቅዱሳት መጻሕፍቱን ምስክርነት በልባችን ወይም በኅብረተሰቡ ሕይወት ውስጥ ያጸናል። ይሁንና ተመክሮው ከቅዱሳት መጻሕፍት ምስክርነት ጋር የሚጣረስ ቢሆንስ? የቤተ ክርስቲያን ወግም ሆነ አመክንዮ የራሳቸው የሆነ እንከን እንደማይጠፋባቸው ሁሉ፣ ይህም ከእንከን ነጻ ሊሆን አይችልም። እንግዲህ ነገሩ እንዲህ ከሆነ፣ መቼም መቸ ቋሚ መለኪያ ሊሆንን የሚችል ነገር ያስፈልገናል ማለት ነው¹⁶።

ታዲያ ቋሚ መለኪያ ምንድን ነው? በእኛ እምነት ሥነ ምግባራዊ ጥያቄዎች በሙሉ መመለስ ያለባቸው፣ መርሆች መቀረጽ ያለባቸው፣ ስልቶች መለደፍ ያለባቸው ሥልጣናዊ ቃል በሆነው በመጽሐፍ ቅዱስ ነው። እንዲህ ስንል ግብ የቤተ ክርስቲያን ወግ፣ አመክንዮና ተሞክሮ ምንም ሚና የላቸውም ማለታችን አይደለም። ነገር ግን ዋናውን (እርሱም መጽሐፍ ቅዱስን) ከተራው (እርሱም ከወግ፣ ከአመክንዮና ከተሞክሮ) መለየት እንዳለብን ለማስጠንቀቅ ነው። የመጀመሪያው ፍጹማዊ ሲሆን፣ ሁለተኛው ግን አንጻራዊ ነው። ፍጹማዊውን ከአንጻራዊው መለየትና ሁሉንም በየቦታቸው መጠቀም ያስፈልጋል¹⁷። ሥነ ምግባራዊ ጥያቄዎችን ስንመልስ ነገራችንን ሁሉ ሊገራው፣ ሊገዛውና ሊመራው የሚገባው የትርጓሜ ስልት የቱ ነው? የሚለው ቁልፍ ጥያቄ ይሆናል።

2.2. የአፈታት መርሆች/ስልቶች

ክርስቲያናዊ ሥነ ምግባር በሚቀረጽበት ጊዜ ልዩ ልዩ ስልቶችን የሚከተሉ ሊቃውንት እንዳሉ እሙን ነው። ይሁንና ከአዲስ ኪዳን ምንባቦች ጋር ብርቱ ውይይት

¹⁴ Carl F.H.Henry, *God, Revelation and Authority*. Vol. 1 (Waco: Word,1983), 244.
¹⁵ ዝኒ ከማሁ፣ Vol. 3 ገጽ 457።
¹⁶ Hays, *The Moral Vision of the New Testament*, 207-212.
¹⁷ ዝኒ ከማሁ፣ ገጽ 207-212።

የሚያደርግ ሰው፣ ምንባቦቹን እየመረጠና በእግረ መንገዱ እየተመለከተ ከሚሄድ ሰው ይልቅ የተሻለ ሐሳብ ሊናገር ይችላል¹⁸። ክርስቲያናዊ ሥነ ምግባርን ለመቅረጽ እውነተኛ ሐታቲ ሆኖ መገኘት ያስፈልጋል። የምንለው ነገር በሙሉ በጥልቅ ሐቲታዊ ብያኔ ላይ ካልተመሠረተ፣ የምንለው ነገር ከየትም የታፈሰ ሐሳብ ይሆናል። እኛ እምነት ክርስቲያናዊ ሥነ ምግባርን ለመንደፍ ልንከተላቸው የሚገቡት የአፈታት መርሆች ወይም ስልቶች ከዚህ የሚከተሉት ናቸው።

ሀ. ሙሉውን ቀኖና (ብሉይና አዲስን) ማገናዘብ

እግዚአብሔር ሕዝቡ ሕይወቱንና እምነቱን ይመዝንበት ዘንድ መገለጡን ማለት ምን ማለት መጽሐፍ ቅዱስን ሰጥቷል። በመሆኑም ክርስቲያናዊ ሥነ ምግባርን ስንቀርጽ፣ ሙሉውን ቀኖና ማገናዘብ ያስፈልጋል። ስለ አንድ ርእሰ ጉዳይ ለምሳሌ ስለ ጉቦ፣ ውርጃ፣ መፋታት፣ ወዘተ ስንነጋገር፣ በብሉይና በአዲስ ኪዳን ውስጥ እነዚህን አርእስት አስመልክቶ የተጻፉትን ምንባቦች በሙሉ መመልከትና አንድምታዎቻቸውን መመርመር ያሻል። ሥነ ምግባራዊ መርሆችን በምንቀርጽበትና ሥነ ምግባራዊ ርእሰ ጉዳዮችን በምንመረምርበት ጊዜ ሙሉውን ቀኖና ማገናዘብ የሚያስፈልግበት በርካታ ምክንያቶች አሉ።

አንደኛው መጽሐፍ ቅዱስ ግዕዝ/መራሔ አምላክ ነው። ማለትም ልናደርገውና ልንሆነው የሚገባንን ነገር የሚያሳዩን፣ ልንከተለውና ልንይዘው የሚገባንን ነገር የሚያሳውቀን አምላካዊ መመሪያ ነው። ባሕርያችንና አካሄዳችን ምን መምሰል እንዳለበት መመሪያ የምናገኘው ከዚህ መጽሐፍ ነው። በዚህ ምድር ስንኖር የምናነሣቸው ወሳኝ ጥያቄዎች አሉ¹⁹። ባሕርያችንና አካሄዳችን ምን መምሰል እንዳለበት መመሪያ የምናገኘው ታዲያ ከየትም አይደለም፤ እግዚአብሔር ከሰጠን ከዚህ ግዕዝ እንጂ።

ሁለተኛው መጽሐፍ ቅዱስ እሙነ ግዕዝ ነው። ማለትም በሚለው ነገር ሁሉ የታመነ መጽሐፍ ነው። በመሆኑም ወደ እውነት ሊያደርስን የሚችል ታማኝ መሪ ነው²⁰። ፍጹም እውነተኛ ቃል በመሆኑ የእግዚአብሔርን ሐሳብና ፈቃድ እያስታወቀን እርሱን ደስ ወደሚያሰኝ ድምጻማ ያደርሰናል።

ሠስተኛው መጽሐፍ ቅዱስ ሥልጣን ሕይወት ነው። ማለትም ልንኖረው የሚገባንን ሕይወት የሚነግረን መጽሐፍ ነው። መጽሐፍ ቅዱስ የእግዚአብሔር ሕዝቦች የሚመሩበት ብቸኛው ባለ ሥልጣን ተደርጎ መታየት አለበት²¹። ይህ መጽሐፍ ሥልጣኑን ያገኘው ከእግዚአብሔር ነው። የመጽሐፉ መገኛ እርሱ ነውና። በመሆኑም እንዴት መኖር እንዳለብን ብቻ ሳይሆን ምን ማመን እንዳለብንም ሊነግረን ይችላል።

¹⁸ Bloesch, *Holy Scripture: Revelation, Inspiration, and Interpretation*. 291.
¹⁹ David S. Dockery, *Christian Scripture: An Evangelical perspective on Inspiration, Authority and Interpretation* (Nashville: Broadman and Holman Publishers, 1996), 63.
²⁰ ዝኒ ከግሁ።፤ ገጽ 60።
²¹ ዝኒ ከግሁ።፤ ገጽ 71።

ለ. ሁነኛ ሐቲት ማከናወን

መጽሐፍ ቅዱስ በርካታ ልዩ ባሕርያት አሉት። ለምሳሌ መጽሐፍ ቅዱስ ሁለት ደራሲዎች አሉት - መለኮታዊና ሰብአዊ²²። ሁለት ዓለሞች አሉት - የጥንቱና የአሁኑ²³። እንዲህ ዐይነት ወሳኝ ባሕርያት ያሉት መጽሐፍ ደግሞ ሁነኛ ሐቲት ይሻል²⁴።

ለብ እንበል! ሰዎች የሚገባቸው በቋንቋ ነው። ነባቤ ፍጡራን በመሆናችን ቋንቋ ዐይነተኛ የመግባቢያ መሣሪያችን ነው። የሰዎች ቋንቋ ደግሞ የራሱ የሆነ የቋንቋ ሥርዐት አለው። ሐሳብ ተላለፈ፣ ሰዎችም በቅጡ ተግባቡ የሚባለው ለማስተላለፍ የተፈለገው ሐሳብ በቋንቋው ሥርዐት መሠረት ሲነገር ወይም ሲጻፍ ነው። የቋንቋውን ሥርዐት ጠብቆ ያልተላለፈ ሐሳብ በቀላሉ ይሳታል። ቋንቋን ተጠቅመው ሐሳባቸውን የሚያስተላልፉ ሰዎች የራሳቸው የሆነ ባህል፣ ታሪክ፣ ልማድ፣ ቀዬ፣ ርእዮተ ዓለምና ንጽረተ ዓለም አላቸው። እነዚህ ሁሉ በድምሩ ዳራ ሊባሉ ይችላሉ²⁵።

ለምሳሌ የሐዲስ ዓለማዊውን “ፍቅር እስከ መቃብር” የተሰኘውን መጽሐፍ እንውሰድ። መጽሐፉ የተጻፈው ከዛሬ 38 ዓመት በፊት ነው (1958 ዓ.ም) - በአማርኛ ቋንቋ። ለመጽሐፉ ዝናን ያገኘው የአገላለጽ ስልቱ (ቋንቋዊ ለዛው ልንለው እንችላለን) ብቻ ሳይሆን ቅድም በድምሩ ዳራ ያልናቸውም ነገሮች ናቸው። ፍቅር እስከ መቃብርን አንብቦ ለማጣጣም መጽሐፉ የተጻፈበትን ታሪካዊ፣ ባህላዊ፣ ልማዳዊ፣ አካባቢያዊ ዳራ ወይም ዐውድ ማወቅ ያስፈልጋል። መጽሐፉን አንብቦ ለማጣጣም እምብዛም ችግር የሌለብን ጊዜው ቅርብ ስለ ሆነ ነው። ይሁንና ከ2000 ዓመት በኋላ ፍቅር እስከ መቃብርን የሚያነብ ሰው አሁን እኛ ያለንን ዐይነት ዕድል ሊኖረው አይችልም። የጸሐፊው በሕይወት አለመኖር ብቻ ሳይሆን የጊዜውም ክፍተት ትልቅ ፈተና ይሆንበታል። ከ2000 ዓመት በኋላ ተነሥቶ መጽሐፉን የሚያነብ ሰው፣ የመጽሐፉን ጭብጥ ለመረዳት ሌሎች የታሪክ ድርሳናትን መመርመር ያስፈልገዋል። የጊዜውን ክፍተት የሚደፍንለትና የጸሐፊውን በሕይወት አለመኖር የሚያካክስለት መንገድ የግድ ያሻዋል። ቋንቋዊ አጠቃቀሙም ቢሆን የራሱ የሆነ ፈተና አለው። ዛሬ ለእኛ ውብና

²² George Eldon Ladd, *The New Testament and Criticism*; እንዲሁም Robert H. Stein, *Playing by the Rules: A Basic Guide to Interpreting the Bible* (Grand Rapids: Baker Book House, 1994). John Stott, *Evangelical Truth: A Personal Plea for Unity* (Leicester: InterVarsity Press, 1999). Nicholas Wolterstorff, *Divine Discourse: Philosophical Reflections on the Claim that God Speaks* (Cambridge: Cambridge University Press, 1995). Kevin J. Vanhoozer, *First Theology: God, Scripture and Hermeneutics* (Downers Grove: InterVarsity Press, 2002).

²³ Peter H. Davids, *Authority, Hermeneutics, and Criticism*, in *Interpreting the New Testament: Essays on Methods and Issues*. Eds. , David Alan Black and David S. Dockery (Nashville: Broadman and Holman Publishers, 2001), 4-5.

²⁴ Gordon D. Fee and Douglas Stuart, *How to Read the Bible for All its Worth: A Guide to Understanding the Bible* (Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1993), 17-19.

²⁵ Dan McCartney and Charles Clayton, *Let the Reader Understand: A Guide to Interpreting and Applying the Bible* (Wheaton: Victor Books, 1994), 112-146. እንዲሁም William W. Klein, Craig L. Blomberg and Robert L. Hubbard, JR, *Introduction to Biblical Interpretation* (Nashville: Thomas Nelson Publishers, 1993), 229-237.

ብሩህ የሆኑ አገላለጾች (ቃሎች፣ ፊሊጦች፣ ተረቶች፣ ዘይቤያዊ አነጋገሮች፣ ወዘተ) ከ2000 ዓመት በኋላ ለሚመጣው ትውልድ እንግዳ ሊሆኑ ይችላሉ። መጽሐፍ ቅዱስንም አስመልክቶ የሚገጥመን ፈተና ልክ እንዲሁ ነው። ከዛሬ 2000 (አዲስ ኪዳን) እና 3000 (ብሉይ ኪዳን) ዓመት በፊት የተጻፉ መጻሕፍትን አንብበን በትክክል የምንረዳውና የምንተረጉመው እንዴት ነው? የጊዜውንስ ክፍተት የሚደፍንልን? የጸሐፊዎቹንም በሕይወት አለመኖር የሚያካክ ስልን ነገር ምንድን ነው? - ሁነኛ ሐቲት።

ሁነኛ ሐቲት ከጸሎት መጀመር አለበት²⁶። እናስታውስ፣ መጽሐፍ ቅዱስ ሁለት ደራሲዎች አሉት ብለን ነበር። አንደኛው ደራሲ መንፈስ ቅዱስ ነው። ሁለተኛው ደራሲ የእግዚአብሔር መንፈስ ያደረገባቸው ቅዱሳን ሰዎች (ነቢያትና ሐዋርያት) ናቸው። በእኛ እምነት መጽሐፍ ቅዱስን አንብቦ ጭብጡን (ቁልፉ ጭብጥ ኢየሱስ ክርስቶስ ነው) ለመረዳት አብርሃተ እግዚአብሔር ያስፈልገናል። ምክንያቱም ያለ መጽሐፉ ደራሲ መጽሐፉን በትክክል መረዳት አይቻልም። ሐዋርያው ጳውሎስ በኤፌሶን 6፥17 ላይ ሲናገር፡- "የመንፈስንም ሰይፍ ያዙ፤ እርሱም የእግዚአብሔር ቃል ነው" ይላል። በሌላ በኩል ደግሞ "ለፍጥረታዊ ሰው የእግዚአብሔር መንፈስ ነገር ሞኝነት ነውና አይቀበለውም፤ በመንፈስም የሚመረመር ስለ ሆነ ሊያውቀው አይችልም" (1ቆሮ 2፥14) ይላል። ይህ ምንባብ የሚናገረው ስለ አብርሃተ እግዚአብሔር ከሆነ፣ መንፈስ ቅዱስ የአንባቢያንን ልብና ልብና ከፍቶ ቃሉ በውስጣችን እንዲሠራ ካላደረገ በቀር፣ ማስተዋልም ሆነ ማመን (ዮሐ 20፥31) አይቻልም ማለት ነው²⁷። መንፈስ ቅዱስ "የቃሉ መንፈስ" ማለትም የክርስቶስ መንፈስ ነው (ዮሐ 1፥1-14)፤ የሚያገለግለውም ቃሉን ማለትም ክርስቶስን ነው²⁸። ሁነኛ ሐቲት ከጸሎት መጀመር አለበት ያልነው፣ የእግዚአብሔርን ቃል ሕያውና የሚሠራ (ዕብ 4፥12) የሚያደርገው መንፈስ ቅዱስ በመሆኑ ነው። መንፈሱ ያለ ቃሉ ድዳ ነው፣ ቃሉ ያለ መንፈሱ ምውት ነው²⁹።

ሁነኛ ሐቲት መጽሐፍ ቅዱስ ልዩ ልዩ ሥነ ጽሑፋዊ ቅርጾች እንዳሉት ይገነዘባል። መጽሐፍ ቅዱስ ከዳር (ዘፍጥረት) እስከ ዳር (ራእይ የሐንስ) ድረስ የተጻፈው በአንድ ዐይነት የአጻጻፍ ስልት/ሥነ ጽሑፋዊ ቅርጽ አይደለም። ሥነ ጽሑፋዊ ቅርጽ ስንል የጽሑፍ ዐይነት ማለታችን ነው። ማንም እንደሚያውቀው በአገራችን ኢትዮጵያ በርካታ የሥነ ጽሑፍ ሀብቶች አሉ። እነዚህን የሥነ ጽሑፍ ሀብቶቻችንን በጥሞና ስንመረምር፣ ሁሉም በአንድ ዐይነት የአጻጻፍ ስልት ተጽፈው አናገኝም። አንዳንዶቹ በግጥም መልክ የተጻፉ ናቸው። ሌሎቹ በትረካ መልክ የተጻፉ ናቸው። አንዳንዶቹ በተውኔት መልክ የተጻፉ ናቸው። ሌሎቹ በተረትና ምሳሌ መልክ የተጻፉ ናቸው። አንዳንዶቹ በሕግ መልክ የተጻፉ ናቸው። ሌሎቹ በአቡቀለምሲስ መልክ የተጻፉ ናቸው። ሥነ ጽሑፋዊ ቅርጽ (ወይም የጽሑፍ ዐይነት) የምንለው እንግዲህ እንደ እነዚህ ዐይነት (ግጥምን፣

²⁶ Dockery , *Christian Scripture*, 162.
²⁷ Kevin J. Vanhoozer , *Is There a Meaning in This Text? The Bible, the Reader, and the Morality of Literary Knowledge* (Grand Rapids: Zondervan, 1998), 428.
²⁸ ዝኒ ከማሁ፣ ገጽ 429።
²⁹ ዝኒ ከማሁ፣ ገጽ 428።

ትረካን፣ ተውኔትን፣ ተረትና ምሳሌን፣ ሕግን፣ አቡቀለምሲስን) የአጻጻፍ ስልቶችን ነው። በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ በትንሹ ከዐሥር በላይ ዋና ዋና ሥነ ጽሑፋዊ ቅርጾችን እናገኛለን³⁰።

ሥነ ጽሑፋዊ ቅርጽን እንደ ቋንቋ ጨዋታ ልንመለከተው እንችላለን። በአገራችን ቀጥረው በርካታ የሆነ አገር በቀል ጨዋታዎችና (ለምሳሌ ገበግ) ድንበር ዘለል ጨዋታዎች (ለምሳሌ እግር ኳስ) እንዳሉ ይታወቃል። ለጊዜው ሥነ ጽሑፋዊ ቅርጽ ያልነውን ነገር በአገራችን ከምናውቃቸው ጨዋታዎች በአንዱ እንመስለው። የአንድ መጽሐፍ ቅዱስ ሐታቴ ተግባር የትኛው የጨዋታ ዐይነት (ታሪካዊ፣ ትንቢታዊ፣ ደብዳቤያዊ፣ ራእያዊ፣ ወዘተ) እየተከወነ እንዳለ መወሰን ነው። ምክንያቱም እያንዳንዱ እንቅስቃሴ ትርጉም የሚኖረው የጨዋታው ዐይነት ሲታወቅ ነው³¹። በአገራችን ከምናውቃቸው ጨዋታዎች መካከል አንዱን ወስደን እንጫወት ብንል በቅድሚያ የጫወታውን ሕግ ማወቅ አለብን። አለበለዚያ በጨዋታው ውስጥ የምናሳየው ማንኛውም እንቅስቃሴ ትርጉም ያጣል። የጨዋታው ዐይነት ብቻ ሳይሆን የጨዋታውም ሕግ ለየቅል ነው።

አንድ የመጽሐፍ ቅዱስ ሐታቴ የሚያነበውን መጽሐፍ (እንበልና የዮሐንስ ራእይን) ሥነ ጽሑፋዊ ቅርጽ በውል ካላወቀ መጽሐፉን በትክክል መተርጎም፣ ሐሳቡንም በትክክል መጨበጥ አይችልም። አንድ መጽሐፍ ምንባብ የተጻፈበትን ስልት ማወቅ የመጽሐፉን/የምንባቡን ሐሳብ ለማወቅ እጅግ ወሳኝ ነው። የመጽሐፉ መልእክት ወይም የምንባቡ ሐሳብ የተላለፈው በቅርጹ አማካይነት በመሆኑ፣ ቅርጹ ትርጉም ወሳኝ ነው³²። ቀደም ሲል ሐታትያንን የሚገዳደሩ ሁለት ፈተናዎች እንዳሉ ጠቅሰን ነበር። ይኸውም የጊዜውን ክፍተት የሚደፍንልንና የጸሐፊውን በሕይወት አለመኖር የሚያካክስልን ነገር መኖር አለበት። ጊዜው ሩቅ ቢሆንም፣ ጸሐፊውም በሕይወት ባይኖርም፣ እነዚህን ትርጉም ወሳኝ ነገሮች የሚተካልን ሌላ ትርጉም ወሳኝ ነገር አለን - ሥነ ጽሑፋዊ ቅርጽ ዐውድ³³።

ሁነኛ ሐቲት መጽሐፍ ቅዱስ ታሪካዊና ባህላዊ ዐውዶች እንዳሉት ይገነዘባል። ከፍ ሲል እንደ ጠቆምነው በመጽሐፍ ቅዱስ የጽሕፈት ሂደት ውስጥ ሰብአውያንም ድርሻ አላቸው። የብሉይና የአዲስ ኪዳን ጸሐፊዎች የየራሳቸው ማንነት የነበራቸው ሰዎች ናቸው። የእግዚአብሔር ቃል/መጽሐፍ ቅዱስ ለሰዎች የተሰጠው የራሳቸው ታሪካዊ ዐውድ ወይም ዳራ በነበራቸው ሰዎች አማካይነት ነው³⁴። የእነዚህን ሰዎች ጽሑፍ አንብቦ ለመረዳት ዳራቸውን ወይም መቼታቸውን ማወቅ ያስፈልጋል። ለምሳሌ በአዲስ

³⁰ Dan McCartney and Charles Clayton, *Let the Reader Understand: A Guide to Interpreting and Applying the Bible* (Wheaton: Victor Books, 1994), 210-226. እንዲሁም William W. Klein, Craig L. Blomberg and Robert L. Hubbard, JR, *Introduction to Biblical Interpretation* (Nashville: Thomas Nelson Publishers, 1993), 323-448.

³¹ Vanhoozer, *Is There a Meaning in This Text?* 338.

³² ዝኒ ከማሁ፣ ገጽ 342። እንዲሁም E.D. Hirsch, Jr., *Validity in Interpretation* (New Haven: Yale University Press, 1967), 79.

³³ Vanhoozer, *Is There a Meaning in This Text?* 338-339.

³⁴ George Eldon Ladd, *The New Testament and Criticism* (Grand Rapids: Eerdmans, 1967), 72.

ኪዳን ውስጥ በቀላሉ ለመረዳት እጅግ አስቸጋሪ የሆኑ ሐሳቦች አሉ። እነዚህን ሐሳቦች በትክክል ለመረዳት ከጥንቱ ዓለም ጋር መተዋወቅ የግድ ያሻል³⁵። ከቀራጮችና ከገጢ አተኞች ጋር መብላት ምን ተአብ አለውና ነው የኢየሱስን ባላጋ ሮች ይህን ያህል ያስጨነቃቸው (ሉቃ 5÷30፣ 7÷34፣ 15÷1)፣ "የተሰቀለው ክርስቶስ" (1ቆሮ 1÷23) የሚለው ቃል ለአይሁዳውያን ማሰናከያ፣ ለግሪካውያን ሞኝነት የሚሆነው እንዴት ነው? "ሴት በመውለድ ትድናለች" (1ጢሞ 2÷15) ማለት ምን ማለት ነው? ዮሐንስ "አንድም አውሬ ከባሕር ሲወጣ አየሁ" (ራእ 13÷1) ሲል ምን ማለቱ ነው? ከአያሌ አብነቶች መካከል ጥቂቶቹ ናቸው።

እነዚህንና ሌሎችንም ጠንካራ ጥቅሶች ባነበብን ቁጥር ቆም ብለን ራሳችንን አከክ አከክ ማድረጋችን አይቀርም። በግለ ሰብ ደረጃ ፍላጊያስ ጆሴፈስ (37-100 ዓ.ም) እና ፊሎ (20 ዓ.ዓ - 50 ዓ.ም) የተባሉ ሁለት አይሁዳውያን በጽሑፍ ያቆዩልን ሰነዶች ትልቅ ታሪካዊና ባህላዊ ዳራ ሊሆኑን ይችላሉ³⁶። ከ1947 እስከ 1960 ዓ.ም ድረስ በሙት ባሕር አካባቢ የተገኙት ጥንታዊ ጽሑፎች ለዳራ ጥናት ከፍተኛ ግምት ይሰጣቸዋል። የአይሁድ ረባሪ የጻፏቸውና ሚሽና፣ ታልሙድ፣ ታርጉምና ገመራ በመባል የሚታወቁት ሥነ ጽሑፎች በመጽሐፍ ቅዱስ ዘመን የነበረውን ሁኔታ ለመረዳት ጠቃሚ ምንጮች ናቸው። በብሉይና በአዲስ ኪዳን ዘመን መካከል እንደ ተጻፉ የሚገመቱትና መጻሕፍተ አዋልድና (ወደ 15 የሚጠጉ መጻሕፍት) መጻሕፍተ አዋልድ ብሉይ (ወደ 65 የሚጠጉ መጻሕፍት) በመባል የሚታወቁት ሥነ ጽሑፎች ረጅም ዘመን ስለሚሸፍኑ (300 ዓ.ዓ - 300 ዓ.ም) በዳራ ጥናት ጊዜ ቁልፍ ድርሻ አላቸው³⁷። ከዚህም በተጨማሪ በድንጋይ፣ በሸክላ፣ በብረትና በፓፒረስ ላይ ተጽፈው በተለያዩ አጋጣሚዎች በምድር ሆድ ውስጥ ተቀብረው በክርስ ምድር ጥናት የተገኙ ጥንታዊ ሰነዶች የጥንቱን ዓለም ሕይወት ለማወቅ ግሩም መረጃ ናቸው። መጽሐፍ ቅዱስን በቅጡ ለመረዳት የሚደረግ ጥረት ብርቱ ትግል ያለበት ቢሆንም፣ ፍሬው ግን ጣፋጭ ነው። በሐቲት ሂደቱ ወቅት ድቅድቅ ጨለማ በሚሆኑበት ምንባቦች ላይ ብርሃን የሚፈነጥቁልን ልዩ ልዩ ምንጮች አሉ። በመሠረቱ ከዐይን ምስክር በላይ ምንም ዐይነት አሳማኝ ማስረጃ ሊኖር አይችልም³⁸። የጥንቱን ዓለም ሕይወት ለማወቅ ያሉን ምንጮች እነዚሁ ናቸው ለማለት ሳይሆን፣ ያነሣውን ሐሳብ ግልጽ ለማድረግ የወሰድናቸው ናሙናዎች ብቻ ናቸው።

ሁነኛ ሐቲት በቀኖናቱ ውስጥ የሚያገኛቸውን እውነተኛ ውጥረቶች (አያያዥ ዐዋጆች) በግልጽ ይቀበላል³⁹። በመጽሐፍ ቅዱስ አሻሚ ግን ደግሞ እውነ ትነት ያላቸው

³⁵ David E. Garland, *Background studies and New Testament Interpretation*, Ed. David Alan Black and David S. Dockery, *New Testament Criticism and Interpretation* (Grand Rapids: Zondervan, 1991), 350.

³⁶ ጆሴፍ (በአገራችን የሴፍ ወልደ ኮርዮን በመባል ይታወቃል) ከጻፏቸው መጻሕፍት መካከል ባለ ሰባት ቅጽ "The Jewish war" ፣ ባለ ሃያ ቅጽ "The Antiquities of the Jewish" እና "Against Apion" ትልቁን ስፍራ ይይዛሉ።

³⁷ በእንግሊዝኛ Apocrypha and Pseudepigrapha / Apocrypha old Testament ይሰኛሉ።

³⁸ Garland, *Background Studies and New Testament Interpretation*. 371.

³⁹ እዚህ ላይ የተከተለው: Richard B. Hays, "The Moral Vision of the New Testament: A Contemporary Introduction to New Testament Ethics" (New York: Harpercollins Publishers, 1996) በተሰኘው መጽሐፍ ላይ ያቀረበውን ረቂቅ ነው።

ሐሳቦች አሉ። በሳይንሱም ዓለም እንዲህ ዐይነት ባሕርይ ያላቸው ነገሮች አሉ። ከእነዚህም ውስጥ አንዱ ብርሃን ነው። ብርሃን ሁለት ዐበይት ባሕርያት አሉት። አንደኛው ቅንጣጢት (.....) ሲሆን፤ ሁለተኛው ደግሞ ሞገድ (~~~~~) ነው። አንድ ሰው ተነሥቶ ብርሃን በባሕሪው ቅንጣጢት ነው ቢል ያስሄደዋል። ሌላው ሰው ተነሥቶ ደግሞ ብርሃን ሞገድ ነው ቢል ያስሄደዋል። ሁለቱም ሰዎች ትክክል ናቸው። ምክንያቱም ብርሃን በባሕሪው "ቅንጣጢትም ሞገድም" ነው። ወደ ነገረ መለኮቱ ዓለም ስንመጣ ተመሳሳይ ነገር እናገኛለን። ከእነዚህም ውስጥ አንዱ የእግዚአብሔር ሉዓላዊነትና የሰዎች ተጠያቂነት ነው። እግዚአብሔር ልዑል ነው ወይ ተብሎ ቢጠየቅ፤ መልሱ አዎን ነው (መዝ 103፡19፤ ዳን 4፡17:25:34፤ 5፡21፤ 7፡14፤ ማቴ 6፡13፤ 1ጢሞ 6፡15፤ ራእ 19፡16)። ሰዎች ተጠያቂ ናቸው ወይ ቢባል፤ መልሱ አዎን ነው (ሐሥ 3፡19፤ ሮሜ 2፡14-15፤ ሮሜ 5፡12፤ 7፡7፤ ጴጥ 1፡10-11)። አንድ ነገር አንርሳ! መጽሐፍ ቅዱስን ለመሐተት ስንነሣ፤ ተግባሩ ከሁሉ በፊት ከምንባቡ ጋር የምናደርገው ብርቱ ትግል ነው⁴⁰። ግን ምን ዐይነት ትግል? የተሰወረብንን ነገር ፈልቅቆን ለማውጣት የምናደርገው ትግል? አዎን እንዲህ ዐይነት ትግል አለ። በእኛና በወዳጆችን መካከል የተፈጠረውን አለመግባባት ለመፍታት የምናደርገው ትግል? አዎን እንዲህም ዐይነት ትግል አለ። የእኔ ሐሳብ ከአንተ ሐሳብ ይበልጣል በሚል ፍክክር የምናደርገው የንጽሮተ ዓለም ትግል? አዎን እንዲህም መሰሉ ትግል አለ። በአንድ በኩል "የጊዜ ክፍተቶችን" ወይም "ሁለት አድማሶችን" (ይኸውም የጥንቱን ዓለም አድማስና የእኛን አድማስ ለማያያዝ የሚደረግ ትግል ነው። በሌላ በኩል ደግሞ ቋንቋዊ፣ ባህላዊ፣ ታሪካዊ፣ ልማዳዊ፣ ምግባራዊ፣ ወዘተ ጋሬጣዎችን ለማስወገድ የሚደረግ ትግል ነው። እነዚህ ሁሉ የመጽሐፍ ቅዱስ አንባቢያንና ሐታትያን የምንባቡን መልእክት እንዳይረዱ፣ ሐሳቡንም እንዳይጨብጡ ዕንቅፋት ይሆኑባቸዋል⁴¹። ዕንቅፋቶቹ ምንም ያህል አስቸጋሪ ቢሆኑም፣ ትግሉ ግን ይቀጥላል - መልእክቱን ለመረዳት፣ ሐሳቡንም ለመጨበጥ።

ሁነኛ ሐቲት ራሱን ለመለወጥ ይጥራል። በትንቢተ ኢሳይያስ 55፡11 ላይ እንዲህ የሚል ቃል እናነባለን፤ "ከእኔ አንደበት የሚወጣውም ቃል የምሻውን ሁሉ ሳያደርግና ተልእኮውንም ሳይፈጽም በከንቱ ወደ እኔ አይመለስም"። ይህ ቃል ፍጹም እውነት መሆኑን ሌሎች ሁለት ምንባቦችን ጠቅሰን ማረጋገጥ እንችላለን። በመጀመሪያ መጽሐፈ ነሀሚያ ምዕ 8 እንመልከት። ከምርኮ የተመለሰው ሕዝብ በኢየሩሳሌም ተሰብስቦ ነበር። ዕዝራ መጽሐፉን ገልጦ ለሕዝቡ በሚያነብበት ጊዜ፣ ሕዝቡ ሁሉ ቆመው ነበር። ይህን ክፍል/ሐረግ ቃል በቃል ብንተረጉመው፡- "ሕዝቡም ሁሉ በተገለጠው መጽሐፍ ሥር ቆመው ነበር" የሚል እሳቤ አለው (ነሀ 8፡5)። የሕዝቡ ምላሽ የሚያስደንቅ ነበር፤ "ሕዝቡም ሁሉ...በግምባራቸው ተደፍተው ለእግዚአብሔር ሰገዱ" (8፡6)። ሕዝቡ "የእግዚአብሔርን ሕግ መጽሐፍ ያነብብ" (8፡18) የነበረው በየዕለቱ ወይም በየቀኑ ለአንድ ሳምንት ነበር። በስምንተኛው ቀን "የቀን ሩብ ያህል" ደግሞ ኅጢአታቸውን በመናዘዝ ለእግዚአብሔር ይሰግዱ ነበር (ነሀ 9፡3)። እዚህ ላይ የምናስተውለው "የሕጉ መጽሐፍ" ምውት መጽሐፍ አለመሆኑን ነው። ምንባቡ ምውት ምንባብ አይደለም። ይልቁንም ሕያውና የሚሠራ ነው (ዕብ 4፡12)።

⁴⁰ Paul Ricoeur, *A Ricoeur Reader: Reflection and Imagination*, Ed. Mario J. Valdes (New York and Landon: Harvester Wheatsheaf, 1991), 494.
⁴¹ Vonhoozer, *Is There a Meaning in This Text?* 407.

ከዚህ በመቀጠል የምንመለከተው የሐዋርያት ሥራ ምዕ 2 ነው። በዚህ ክፍል የምናነበው የጴጥሮስን ንግግር/ስብከት ነው። የስብከቱ ጭብጥ መሲሐ ማለትም ኢየሱስ ክርስቶስ ሲሆን፣ እግዚአብሔር በራሱ ጊዜ (2÷23) የሕዝቡን መድኅን እንዴት እንደላከውና የተላከውም መድኅን ሥራውን እንዴት እንዳከናወነ (2÷31-36) ይገልጻል። ገለጻውን የሰሙ ሰዎች "ልባቸው ተነካ" (2÷37)፤ ከዚያም ሐዋርያቱን፣ "ወንድሞች ሆይ! እንግዲህ ምን እናድርግ" በማለት አበክረው ጠየቋቸው። የሰሙት መልእክት ነፍስና ሥጋቸውን የሚለያይ በመሆኑ ሊቋቋሙት አልቻሉም። ስል ቢላዋ ያገኘው ሥጋ እንደሚቈራረጥ ሁሉ፣ ለእግዚአብሔር ቃል የተጋለጠችም ነፍስ ሁለመናዋ ዕርቃኑን ይቀራል፤ ያላትን አንድ ብቸኛ ተስፋ እንድታይ - መሲሐን። ሁነኛ ሐቲት እውነትን በተረዳ ጊዜ እጁን ለእውነት ይሰጣል። ምክንያቱም እውነት ስጦታ ናት። የሚያገኝ ትም ተግተው የሚፈልጓት ናቸው⁴²። "የእውነት መንፈስ በመጣ ጊዜ ወደ እውነት ሁሉ ይመራችኋል" (ዮሐ 16÷13)። በሐቲት/ በትርጓሜ ሂደት ውስጥ የመንፈስ ቅዱስ ሥራ ትርጉሙን መለወጥ ሳይሆን ትርጉም እንዲኖረው ማድረግ ነው⁴³። በዚህ ዐይነት "...ቃሌ የላክሁትንም ይፈጽማል" (ኢሳ 55÷11) የተባለው እውን ይሆናል።

በመጨረሻም አንድ ነገር ለማስገንዘብ እንወዳለን። ይኸውም ትርጓሜ በእምነት፣ በተስፋና በፍቅር ሳይ የተመሠረተ ነው። መጽሐፍ ቅዱስን ገልጠን ስነስነብ አንድ የሚያናገረን ድምፅ አለ፤ የሚመክረን ካስፈለገም የሚወቅስን፣ የሚያጽናናን ካስፈለገም የሚኮንንን ሕይወ አካል አለ። በመሆኑም የምናነበውን መጽሐፍ በእምነት ስለምናነብ ለእኛ የሚሆን መልእክት አለው ማለት ነው። በሌላ በሌል ደግሞ መጽሐፍ ቅዱስን ስናነብ እየተረጉምንና እየተነተንን ነው፤ ግን የምንተረጉመውና የምንተነትነው በመንፈስ ቅዱስ ጎይል ነው። በመሆኑም መንፈሱ ወደ እውነት ሁሉ እንደሚመራንና ነገሩን መረዳት እንድንችል እንደሚያግዝን ተስፋ እናደርጋለን። ይህ ሁሉ የሚሆነው ግን ለቃሉ ፍቅር ሲኖረን ነው። ራሳችንን ሰጥተን ቃሉን በትጋት መመርመር ይኖርብናል። እንዳንሰትና ከእግዚአብሔር ሐሳብ ተሸቀንጥረን እንዳንወጣ የሚያደርጉን እምነት፣ ተስፋና ፍቅር ናቸው⁴⁴።

በትርጓሜ ሂደት ውስጥ መንፈስ ቅዱስ ሦስት ተግባሮች አሉት። አንደኛው መንፈስ ቅዱስ ያሳምነናል፤ ማለትም መጽሐፍ ቅዱስ የእግዚአብሔር ሥልጣናዊ ቃል እንደሆነ ያሳስበናል። የምናነበው ቃል የሰዎች ፍልስፍና ሳይሆን የራሱ የእግዚአብሔር መገለጥ እንደሆነ ይመሰክርናል⁴⁵።

⁴² የክርስቶስ እውነት (ዮሐ 16÷14) አንድም ስጦታ ነው፤ አንድም ተግባር ነው። በሌላ አነጋገር በአንድ በኩል የተጻፈ ቃል አለን፤ ይህ ስጦታው ነው። በሌላ በኩል ደግሞ የተጻፈውን ቃል መተርጎም አለብን፤ ይህ ተግባሩ ነው። ግን ልብ እንበል "እውነት የጊዜ ልጅ ናት"። በአገራችንስ "እውነትና ንጋት እያደር ይጠራሉ" ይባል የለ (Vanhoozer ፣ ገጽ 429)።

⁴³ Vanhoozer, *Is There a Meaning in This Text?* 428.

⁴⁴ Vanhoozer, *First Theology*. 231-233.

⁴⁵ Millard J. Erickson, *Evangelical Interpretation: Perspectives on Hermeneutical Issues* (Grand Rapids: Baker Books, 1993), 33-54.

ሁለተኛው መንፈስ ቅዱስ ያበራልናል፤ ማለትም ቃሉን ይገልጥልናል፤ ምን ማለት እንደሆነ ይተነትንልናል። መንፈስ ቅዱስ የቃሉን ትርጉም ለውጦ ወይም አሻሻሎ አይነግረንም። ይልቁንም የቃሉን ቀጥተኛና ትክክለኛ ትርጉም ይሰጠናል⁴⁶።

ሦስተኛው መንፈስ ቅዱስ ቃሉ የሚያስተምረንን እንድንቀበል ያግዘናል። በአንድ በሌል ቃሉን የሚሠራ ማለትም ሕያው ቃል ያደርግልናል። በሌላ በሌል ደግሞ የእኛን ትርጓሜ ሳይሆን የራሱን የመንፈስ ቅዱስን ትርጓሜ እንድንቀበል ይረዳናል። ቃሉን በመንፈስ መተርጎምና መሐተት ማለት አዲስና ባዕድ ሐሳብ ወደ ቃሉ መጥተት ማለት ሳይሆን ቃሉ ቃል እንዲሆንና ከሕይወታችን ጋር እንዲዛመድ ማድረግ ነው። ቃሉን በትክክል እንድንረዳ የሚያስችለን መንፈስ ቅዱስ ነው። እንዲህ ሲባል ግን መንፈሱ ቃሉን የሚያበራልንና የሚገልጥልን ያለ እኛ ጥረት ነው ማለት አይደለም። እኛ ቃሉን ስንተረጎም፤ ስንመረምርና ከሕይወታችን ጋር ስናገናዝብ መንፈሱ ደግሞ ምንባቡ ምን እንደሚል ይገልጥልናል፤ ይተረትርልናል (ሐሥ 8÷31፤ ዮሐ 16÷13)⁴⁷። እና እንግዲህ መጽሐፍ ቅዱስን መሐተትና መተርጎም የሁለት ወገን ሥራ ሊሆን ነው - የመንፈሱና የእኛ።

በመንፈሱ ሥልጣን ሥር የሚኖሩ ሁሉ በመንፈሱ ለተጻፈው ቃል መገዛት አለባቸው፤ ደግሞም በቃሉ ሥልጣን ሥር የሚኖሩ ሁሉ መንፈሱ ቃሉን እንዲተረጎሙላቸው መለመን አለባቸው⁴⁸። መንፈሱ ቃሉን እንዲገልጥልን ስለ ተሰጠን እጅግ እድለኞች ነን። እናም ጸሎታችን Veni Spiritus Interpres (ተርጓሚው መንፈስ ሆይ ና) መሆን አለበት⁴⁹። እውነትም ተርጓሚው መንፈስ ሆይ ናና አብራልን፤ ገላጥልን!!

እንግዲህ እነዚህ አምስት የአፈታት መርሆች/ስልቶች ክርስቲያናዊ ሥነ ምግባርን በምንቀርጽበት ጊዜ ወሳኝ አገልግሎት ይኖራቸዋል ብለን እናምናለን። ከዚህ በኋላ የሚቀረው ሥራ የአፈታት መርሆችን/ስልቶችን በተግባር መፈተን ነው።

⁴⁶ Fred H.Klooster, "The Role of the Holy Spirit in the Hermeneutic Process" in Hermeneutics, Inerrancy and the Bible, Eds. Earl D.Radmacher and Robert D.Preus (Grand Rapids: Zondervan, 1989), 468.

⁴⁷ J.I.Packer, *Keep in Step with the Spirit* (Leicester: InterVarsity Press, 1984), 239.

⁴⁸ ዝኒ ከማሁ፣ ገጽ 240።

⁴⁹ Vanhoozer, *First Theology*. 468.